

Nr 257.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913; gifven Stockholms slott den 26 april 1912.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen

att antaga härvid fogade förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913, samt att medgifva, att kostnaderna för familjeunderstöd enligt nämnda förordning må af tillgängliga medel utbetalas för att ersättas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

G U S T A F.

David Bergström.

Förslag

till

Förordning

om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913.

Härmed förordnas som följer:

Under den tid, värnpliktig fullgör värnpliktstjänstgöring, som åligger honom enligt lagen om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar), erhåller hans familj, till hvilken äfven räknas i värnpliktslagen § 16 mom. 2 omförmälda personer, understöd af statsmedel med 75 öre för hvarje dag af tjänstgöringstiden, in- och utryckningsdagarna inberäknade, därest familjen för sitt uppehälle är i behof af sådant understöd.

Närmare föreskrifter i fråga om villkoren för understöds utgående samt om tillämpning i öfrigt af denna förordning meddelas af Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1912.

*Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet in-
för Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 26 april 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Bergström, yttrade
härefter:

»I mitt anförande till statsrådsprotokollet den 19 innevarande april om äskande af anslag för utförande under senare hälften af innevarande år eller förra hälften af nästkommande år af en försöksmobilisering och därmed sammanhängande öfningar angaf jag, bland annat, att jag hade för afsikt att framlägga förslag i syfte att bereda till försöksmobiliseringen inkallad värnpliktigs familj, som däraf oundgängligen vore i behof, understöd under mobiliseringstiden (familjeunderstöd). Enligt det förslag till lag om vapenöfningar under senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913 för utrönande af härens krigsberedskap (mobiliseringsöfningar), hvilket Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga, utgör tjänstgöringstiden under berörda mobiliseringsöfningar högst femton dagar för värnpliktig, som tillhör beväringen, och högst tio dagar för värnpliktig, som tillhör landstormen, in- och uttryckningstid till sådana öfningar i båda

fallen oberäknad. Ehuru tjänstgöringstiden under mobiliseringsöfningarna är vida kortare än de årliga repetitions-(regements-)öfningarna, kommer mobiliseringstjänstgöringens fullgörande gifvetvis i många fall att medföra svårigheter för sådana värnpliktiga, som äro familjeförsörjare, d. v. s., om ordet tages i vidsträckt mening, alla sådana värnpliktiga, som hafva att försörja hustru och barn, föräldrar, syskon eller andra närstående anhöriga. Det förhållandet, att inkallelseordern till dylik tjänstgöring i regel skall åtyldas inom så kort frist som tolf timmar för värnpliktig, tillhörande beväringen, och sex timmar för värnpliktig, tillhörande landstormen, gör icke litet till att öka svårigheterna för de i ekonomiskt hänseende svagast ställda värnpliktiga och deras familjer. Det har fördenskull synts mig synnerligen önskligt att söka i görligaste mån undvika eller mildra dessa svårigheter för dem, som däraf beröras, och detta ej mindre därför att försöksmobiliseringen kommer att blifva partiell samt afse allenast ett begränsadt område.

Vissa i värnpliktslagen § 16 mom. 2 angifna värnpliktiga — nämligen ende arbetsföre sonen, sonsonen eller dottersonen till orkeslös eller vanför fader, farfader, morfader eller till änka eller ogift kvinna, ende arbetsföre fostersonen till orkeslös eller vanför fosterfader eller till fostermoder, äfvensom ende arbetsföre brodern till ett eller flera minderåriga eller vanföra faderlösa syskon, dock endast såvida sagda föräldrar, far- eller morföräldrar eller fosterföräldrar eller syskon äro af hans arbete för sitt uppehälle väsentligt beroende — kunna uti i värnpliktslagen angifven ordning frikallas från värnpliktens fullgörande i beväringen under fredstid. Genom proposition nr 131 till innevarande års Riksdag har föreslagits att under vissa betingelser utsträcka rätten till frikallelse äfven till fall, då den värnpliktige icke är den ende arbetsföre sonen, sonsonen, dottersonen, fostersonen eller brodern. Värnpliktslagens stadganden om nu afsedd frikallelse gälla emellertid endast sådana värnpliktiga, hvilka icke fullgjort den i samma lags § 27 föreskrifna tjänstgöring. Någon möjlighet för värnpliktig, som redan fullgjort nämnda tjänstgöring, att vinna befrielse från hvarje värnpliktstjänstgöring, som lagenligt kan åläggas honom under hans återstående värnpliktstid, öppnar värnpliktslagen icke.

Tjänstgöringsskyldighet under försöksmobiliseringen, hvilken afser såväl beväringens första och andra uppbåd som landstormen, d. v. s. män t. o. m. fyrtio års ålder, kommer vid ofvan angifna förhållanden gifvetvis att åligga åtskilliga värnpliktiga, hvilka försörja i värnpliktslagen § 16 mom. 2 omförmälda anhöriga. Långt större blir dock antalet värnpliktiga, hvilka genom försöksmobiliseringen hindras att full-

göra sin försörjningsplikt gentemot hustru och egna minderåriga barn. I det förslag till lag rörande ifrågavarande mobiliseringsöfningar, hvilket genom proposition nr 182 af den 19 innevarande april förelagts Riksdagen, finnes intagen en bestämmelse, enligt hvilken Konungen skall äga medgifva de föreskrifter rörande befrielse från öfningarna, som för rikets tjänst och det allmännas behof eller med hänsyn till särskilda förhållanden, såsom värnpliktigs vistelse utom riket eller på större afstånd från vederbörande truppförbands mobiliseringsort, kunna finnas påkallade. Otvifvelaktigt kunna fall tänkas, då på grund af särskilda ömmande förhållanden försörjningspliktiga värnpliktiga jämlikt detta stadgande befrias från tjänstgöringen. Det öfvervägande flertalet familjeförsörjare kommer dock att fullgöra tjänstgöringen, och beträffande dessa lärer pekuniär hjälp vara enda medlet att lindra de svårigheter, mobiliseringstjänstgöringen tvifvelsutän kan medföra för deras familjer.

Hittills har särskild pekuniär hjälp åt värnpliktiga familjeförsörjare förekommit endast, då värnpliktiga ålagts extra tjänstgöring enligt bestämmelserna i värnpliktslagen § 28. Vid de tillfällen, då ekonomiskt understöd beviljats för extra värnpliktstjänstgöring, har Riksdagen anslutit sig till följande principer:

berättigade till understöd äro de hushåll, hvilka för sin utkomst äro väsentligen beroende af de värnpliktiga familjeförsörjarnas arbetsförtjänst,

understödsbeloppet beräknas per dag och bestämmes till 75 öre per dag och hushåll, lika för alla, oberoende af hushållets större eller mindre behof af hjälp, familjemedlemmarnas antal o. s. v., äfvensom oberoende af att penningbidraget till de värnpliktiga under ifrågavarande tjänstgöring utgått med 50 öre om dagen,

värnpliktig skall själf göra ansökning om samt styrka behovet af understöd,

pröfning af behovet äfvensom medlens utanordnande bör tillkomma Kungl. Maj:ts befallningshafvande, och

medlen böra utbetalas till den värnpliktiges hushåll, men icke till den värnpliktige själf.

I proposition den 1 innevarande april, nr 131, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga »Förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd)», hvilket förslag afser understöd under i värnpliktslagen föreskrifven tjänstgöring i fredstid och i hufvudsak företer följande afvikelser från ofvan angifna grunder:

berättigade till understöd äro endast värnpliktigs hustru och egna barn, understödsbeloppet per dag göres beroende af hushållets större eller mindre behof af hjälp samt af familjemedlemmarnas antal, och värnpliktig skall själf bidraga till det hans hustru eller barn tillkommande understödet såväl med hela penningtillskottet, där sådant förekommer, som med den del af penningbidraget, hvarmed detta öfverstiger 20 öre om dagen.

Då det gäller att bereda till försöksmobiliseringen inkallade värnpliktigas familjer, som däraf äro i behof, understöd under mobiliseringstiden (familjeunderstöd), framställer sig spørsmålet, huruvida man därvid lämpligen bör följa de grunder, hvilka tidigare tillämpats ifråga om extra värnpliktstjänstgöring, eller de grunder, hvilka nu föreslagits beträffande ordinarie värnpliktstjänstgöring. Försöksmobiliseringen har helt och hållet tillfällig karaktär samt afser endast viss angifven tid och begränsadt område. Det torde i anledning häraf vara lämpligast att i nu förevarande afseende betrakta den tjänstgöring, som därunder äger rum, på samma sätt som extra värnpliktstjänstgöring och sålunda låta förut berörda, af Riksdagen uttalade grundsatser beträffande ekonomiskt understöd för extra värnpliktstjänstgöring i hufvudsak vinna tillämpning.

Beträffande proceduren vid understödets utdelande betingas dock vissa modifikationer af försöksmobiliseringens särskilda karaktär. Såsom redan påpekats, åligger det vid denna försöksmobilisering i regel de inkallade värnpliktiga att begifva sig åstad från sina hemvist till utrustningsorten senast tolf — respektive sex — timmar, efter det de erhållit kändedom om inkallelsen. Det torde därför i allmänhet icke vara möjligt för den värnpliktige att vid inställelsen till tjänstgöring styrka behofvet af understöd. Då det å andra sidan är angeläget, att understödsbeloppen så tidigt som görligt är, och i regel under själfva mobiliseringstiden, komma respektive familjer tillhanda, bör ett annat förfaringssätt väljas. Lämpligast synes vara, att familjen hos vederbörande kommunalmyndighet anmäler sig för erhållande af understöd, hvarefter nämnda myndighet skyndsamt jämte eget utlåtande och yttrande af präst i församlingen till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insänder uppgift å inkomna anmälningar.

För att Kungl. Maj:ts befallningshafvande skola blifva i stånd att beräkna tjänstgöringstidens längd samt kontrollera, att vederbörande värnpliktiga verkligen inställt sig till tjänstgöring, böra jämväl de värnpliktiga, hvilkas familjer äro i behof af understöd, vid inryckningen till mobiliseringstjänstgöringen göra anmälan härom till militärbefälet, hvilket till Kungl. Maj:ts befallningshafvande insänder förteckning å de

värnpliktiga, hvilka gjort dylik anmälan, med uppgift om, å hvilken dag en hvar inställt sig. En gemensam uttryckningsdag kommer att bestämmas för samtliga värnpliktiga, som tillhöra beväringen, och för samtliga värnpliktiga, som tillhöra landstormen. Kungl. Maj:ts befallningshafvande kan följaktligen efter nämnda förteckning beräkna tjänstgöringstidens längd. Här ifrågasatta bestämmelser torde i god tid före mobiliseringsöfningarnas början böra införas i samtliga länskungörelser i riket.

Det synes mig lämpligt, att Konung och Riksdag i särskild förordning fastställa grunderna för rätten till understöd och dettas storlek. De närmare bestämmelserna angående tillämpning af samma förordning torde däremot böra utfärdas af Konungen. Tydligt är, att understödsanspråk ej kan af värnpliktig för samma tid framställas enligt såväl nyss nämnda förordning som den i propositionen nr 131 föreslagna förordningen.

Såsom förut nämnts, synas de grundsatser, som tidigare tillämpats beträffande ekonomiskt understöd för extra värnpliktstjänstgöring, böra i hufvudsak komma till användning äfven vid nu förevarande öfningar. Dock torde rätten till understöd böra begränsas till, förutom hustru och barn, sådana anhöriga, hvarom förmåles i § 16 mom. 2 värnpliktslagen, samt gälla endast i de fall, då vederbörande för sitt uppehälle äro i behof af understöd. Understödsbeloppet synes nu liksom tidigare böra fastställas till 75 öre om dagen oberoende af familjemedlemmarnas antal samt större eller mindre behof af hjälp m. m.

De kostnader, som beredande af familjeunderstöd under försöksmobiliseringarna skulle medföra för statsverket, äro gifvetvis synnerligen svårberäkneliga, men hafva uppskattats till omkring 40,000 kronor, för hvilken utgift fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar torde kunna lämna tillgång.»

Departementschefen uppläste härefter inom departementet utarbetadt »Förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs familj (familjeunderstöd) under mobiliseringsöfningar senare hälften af år 1912 eller förra hälften af år 1913», och hemställde, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att antaga berörda förslag till förordning, samt
att medgifva, att kostnaderna för familjeunderstöd enligt nämnda förordning må af tillgängliga medel utbetalas för att ersättas från fjärde hufvudtitelns allmänna besparingar.

Till denna departementschefens, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställen tacktes Hans Maj:t Konungen lämna nådigt bifall; och skulle till Riksdagen aflåtas nådig proposition i ämnet af den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ali Söderhjelm.